

РЕШЕНИЕ

№ 600

гр. София, 04.10.2021 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 11-ТИ ТЪРГОВСКИ в публично заседание на двадесет и седми септември, през две хиляди двадесет и първа година в следния състав:

Председател: Бистра Николова

Членове: Тодор Тодоров
Милен Василев

при участието на секретаря Мария Ив. Крайнова
като разгледа докладваното от Милен Василев Въззивно търговско дело № 20211001000708 по описа за 2021 година

Производството е по реда на чл. 258 – 273 от ГПК.

- Образувано е по въззивна жалба от 9.06.2021 г. на ищеца „Емона – 2011“ ООД срещу решението от 31.05.2021 г. по т. д. № 9087/2019 г. на Софийския градски съд, I-4 състав, с което са отхвърлени предявените срещу Република България, представлявана от министъра на финансите, главен иск по чл. 49 ЗЗД, евентуален иск по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД и евентуален иск по чл. 59, ал. 1 ЗЗД за заплащане на сумата 50 694,92 лв., представляваща удържани от ищеца и внесени в държавния бюджет такси за производство на електрическа енергия от вятърна и слънчева енергия в размер на 20 % върху произведената електрическа енергия чрез собствената му фотоволтаична централа за периода 1.01.2014 г. – 10.08.2014 г. на основание разпоредбите на чл. 35а – чл. 35в от Закона за енергията от възобновяеми източници, обявени за противоконституционни с решение № 13/31.07.2014 г. по к.д. № 1/2014 г. на Конституционния съд, заедно със законната лихва от подаване на исковата молба до окончателното изплащане; и
- ищецът е осъден да заплати на ответника съдебни разноски в размер на 300 лв.

В жалбите се твърди, че неправилно СГС е приел, че до прогласяване на противоконституционността на закона извършените действия по събиране на таксата по чл. 35а

ЗЕВИ са правомерни и на валидно правно основание. Поддържа се, че противоречието на закона с КРБ е било изначално – от момента на приемането му, което е установено с решението на КС, като непосредственото действие на Конституцията съгласно чл. 5, ал. 2 от същата дава право на всеки правен субект да се позове директно на нейните разпоредби. Твърди се, че въпреки, че чл. 22, ал. 4 ЗКС предвижда, че възникналите правни последици от прилагането на обявления за противоконституционен акт се уреждат от органа, който го е постановил, то няма законов механизъм, по който да бъде задължено Народното събрание да приеме подобен закон за уреждане на последиците, като такъв не е приет и след процесното РКС, с което е допусната нова противоправност. Твърди се и, че неправилно е отхвърлен деликтният иск, тъй като противоконституционният закон представлява противоправен акт на държавен орган, за вредите от който носи отговорност държавата, а тя отговаря и за неизпълненото задължение по чл. 22, ал. 4 ЗКС. Сочи се, че неправилно е прието и, че не е налице неоснователно обогатяване на държавата с получената от нея такса по чл. 35а ЗЕВИ, тъй като периодът на нейната дължимост бил преди обявяване на противоконституционността на закона. Твърди се, че противоконституционността на закона изключвала валидното правно основание за плащането на таксата. Поддържа се, че съдът не се е съобразил и със задължителните тълкувателни постановки на решение № 3/28.04.2020 г. на КС, в което е разяснено действието на решенията на КС.

Предвид изложеното жалбоподателят моли въззивния съд да отмени обжалваното решение и да уважи предявените иски, както и да му присъди направените разноски.

Въззиваемата страна Република България, представлявана от министъра на финансите – ответник по исковите – в писмения отговор на процесуалния си представител оспорва жалбата като неоснователна и моли съда да я остави без уважение, а обжалваното с нея решение – в сила, като правилно и законосъобразно. Претендира разноски, вкл. и юрисконсултско възнаграждение.

Софийският апелативен съд, като прецени събраните по делото доказателства по свое убеждение и съобразно чл. 12 от ГПК във връзка с наведените във въззивната жалба пороци на атакувания съдебен акт и възраженията на въззиваемия, намира за установено следното:

Първоинстанционният съд е бил сезиран от „Емона – 2011“ ООД с искова молба от 9.07.2019 г., уточнена с молба от 20.11.2019 г., срещу Република България. В същата се твърди, че ищецът е производител на електрическа енергия от възобновяеми източници /слънчева енергия/ чрез собствена фотоволтаична централа /подробно описана/, въведена в експлоатация с разрешение за ползване от 29.08.2011 г., като е сключил и дългосрочен договор за изкупуване на ел. енергия с крайния снабдител „ЕВН България Електроснабдяване“ ЕАД по преференциални цени. Твърди, че с § 6, т. 2 и 3 от Закона за държавния бюджет за 2014 г., в сила от 1.01.2014 г., бил създаден раздел V в глава 4 от Закона за енергията от възобновяеми източници, с който производителите на ел. енергия от вятърна и слънчева енергия били задължени да заплащат в полза на държавния бюджет такса в размер на 20 % от преференциалната цена по чл. 31, ал. 1 ЗЕВИ без ДДС, която се удържала и внасяла от обществения доставчик /“НЕК“ ЕАД/ или съответните крайни снабдители, които имали задължение за подаване на тримесечна справка в КЕВР и за превеждане на удържаните такси в срок до 15-то число на месеца, следващ тримесечието, за което се отнася. Впоследствие с решение № 13/31.07.2014 г. по к.д. № 1/2014 г. на Конституционния съд, в сила на 10.08.2014 г., КС е обявил за противоконституционни точки 2 и 3 от § 6 от Закона за държавния

бюджет за 2014 г., с което е отпаднало задължението за удържане и внасяне таксата. Твърди се, че в периода на действие на този закон /1.01.2014 г. – 9.08.2014 г./ ищецът е заплатил такси по чл. 35а, ал. 1 ЗЕВИ, удържани от крайния снабдител и постъпили в държавния бюджет, в общ размер на **50 684,92 лв.**, с плащането на която сума ищецът претърпял вреди, а евентуално – сумата била неоснователно получена от държавата. При тези твърдения е поискано ответникът да бъде осъден да заплати на ищцата удържаните суми на деликтно основание като обезщетение за вреди, а при евентуалност на осн. чл. 55, ал. 1, пр. 1, чл. 55, ал. 1, пр. 3 или чл. 59, ал. 1 ЗЗД, заедно със законната лихва от подаване на исковата молба до окончателното изплащане.

По делото е представено разрешение за ползване № ДК-07-024/29.08.2011 г., издадено от началник сектор Ямбол към РДНСК „Югоизточен район“, е разрешено ползването на следния строеж: „Фотоволтаична електроцентрала“ и „кабел 20 KV“, находяща се в УПИ XXXVII-43, 42, кв. 10, по плана на с. Камен връх, община Болярово, област Ямбол, с възложител „Емона – 2011“ ООД.

С договор за изкупуване на електрическа енергия № 187/30.06.2011 г. продавачът „Емона – 2011“ ООД се е задължил да доставя на купувача „ЕВН България Електроснабдяване“ ЕАД електрическа енергия по цени и условия, определени в договора и в съответствие с действащите нормативни актове, за срок от 20 г., чрез ФВЦ „Емона – Камен връх“, за която е издадено разрешение за ползване № ДК-07-024/29.08.2011 г.

Във връзка с изпълнението на договора от 30.06.2011 г. по делото са представени множество фактури, издадени от ищеца за продадена ел. енергия на „ЕВН България Електроснабдяване“ ЕАД за периода 1.01 – 31.08.2014 г., протоколи за отчетена произведена ел. енергия и банкови извлечения, писмо с изх. № О-11М-00-16/9.03.2020 г. на КЕВР с приложена към него справка, както и писмо с изх. № 8626905-1-6/25.02.2020 г. с приложена справка на „ЕВН България Електроснабдяване“ ЕАД. Същите са обобщени от изслушаното и прието пред СГС заключение от 25.02.2020 г. на съдебно-счетоводна експертиза, извършена от вещото лице Л. Б.. Вещото лице е установило и, че от страна на „ЕВН България Електроснабдяване“ ЕАД са били удържани такси по чл. 35а ЗЕВИ. Обобщените данни са следните:

Фактури, издадени от ищеца		Удържана такса по чл. 35а ЗЕВИ – лв.	Платени сума от ЕВН – лв.	Дата на плащане	Прихваната сума за балансираща енергия – лв.
фактура №	Сума с ДДС – лв.				
33/31.01.2014	19 241,75	3 206,96	16 034,79	13.02.2014 г.	
34/28.02.2014	27 798,85	4 633,14		17.03.2014 г.	
35/31.03.2014	37 078,78	6 179,80		16.04.2014 г.	

36/30.04.2014	43 634,53	7 272,42	36 362,11	15.05.2014 г.	
37/31.05.2014	57 504,43	9 584,07	47 920,36	16.06.2014 г.	
38/30.06.2014	34 135,58	6 827,12	33 507,79	18.07.2014 г.	627,79
39/31.07.2014	61 956,13	10 326,02	51 133,95	18.08.2014 г.	496,16
40/31.08.2014	55 012,46	2 655,39	51 553,27	16.09.2014	803,80
ОБЩО:	343 189,63	50 684,92	290 576,96		1 927,75

Според заключението на ССЕ, а това е видно и от писмо с изх. № О-11М-00-16/9.03.2020 г. на КЕВР, удържаните от „ЕВН България Електроснабдяване” ЕАД такси по чл. 35а ЗЕВИ са били превеждани по сметка на КЕВР по тримесечия както следва: на 15.04.2014 г. – 14 020 лв., на 15.07.2014 г. – 23 684 лв. и на 15.10.2014 г. – 12 981 лв. Впоследствие, от сметката на КЕВР сумите са прехвърлени към централния държавен бюджет.

С решение № 13/31.07.2014 г. по конст. дело № 1/2014 г. на Конституционния съд (ДВ, бр. 65/6.08.2014 г.), в сила от **10.08.2014 г.**, са обявени за противоконституционни точки 2 и 3 от § 6 от заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет за 2014 г. (ДВ, бр. 109 от 2013 г.), с които са създадени чл. 35а, ал. 1, 2 и 3, чл. 35б, ал. 1, 2, 3 и 4, чл. 35в, ал. 1, 2 и 3 и чл. 73, ал. 1, 2, 3 и 4 от Закона за енергията от възобновяеми източници (ДВ, бр. 35 от 2011 г.; изм. и доп.).

При така установената фактическа обстановка съдът намира от правна страна следното:

Жалбата е подадена в срока по чл. 259, ал. 1 ГПК и е допустима. Разгледана по същество е **частично основателна**.

I. По предмета на делото и допустимостта на обжалваното решение

В исковата молба ищецът е длъжен да формулира исканията си към съда и да посочи фактите, от които счита, че произтичат – чл. 127, ал. 1, т. 4 и 5 ГПК. Ищецът не е длъжен да дава правна квалификация на претенциите си, но дори и да го стори, то това не обвързва съда. Въз основа на твърдените факти и формулираното искане съдът е длъжен служебно да даде правна квалификация на претенцията, т.е. да определи нейното правно естество и вида на предявения иск. При разглеждането и произнасянето по делото съдът изследва наведените и установени факти от всяко възможно правно гледище служебно. При неправилно определена с първоинстанционното решение правна квалификация на иска в правомощията на въззивния съд е да промени същата с въззивното решение.

Основните фактически твърдения в настоящата искова молба са следните: 1) приет закон от НС,

влязъл в сила на 1.01.2014 г., въвеждащ задължение за плащане на такси към държавата от задължени субекти, измежду които и ищите 2) противоречие на същия закон с Конституцията и обявяването му за противоконституционен с решение на КС, влязло в сила на 10.08.2014 г.; 3) заплатени /удържани/ от ищеца суми за тези такси за периода 1.01.2014 г. – 9.08.2014 г. в размер на исковата сума; 4) неизпълнение на задължението по чл. 22, ал. 4 ЗКС за уреждане на последиците от закона; 5) причиняване вреди на ищеца в размер на заплатените суми, а евентуално – неоснователно получаване на сумите от ответника. При тези твърдения ищецът претендира от ответника заплащане на исковата сума като обезщетение за непозволено увреждане, а евентуално като вземане за неоснователно обогатяване.

В уточняващата молба от 20.11.2019 г. е заявено, че самата кондикционна претенция не е единна, а също е заявена като предявени при евентуалност отделни искове – по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, чл. 55, ал. 1, пр. 3 ЗЗД и по чл. 59, ал. 1 ЗЗД. Въззивният съд намира, че в действителност не се касае до евентуално съединяване на кондикционни искове, а до един кондикционен иск. Определящото за предмета на всеки иск не е правната му квалификация, а фактическото му основание и неговия петитум /чл. 127, ал. 1, т. 4 и 5 ГПК/. В исковата молба се съдържат едни и същи фактически твърдения, обосноваващи искането за възстановяване на съответната сума, като неоснователно получена от ответника. Аргументирането защо липсва правно основание за получаването е извън предмета на иска, а касае правната квалификация на наведените фактически твърдения с оглед техните правни последици или липсата на такива. Не са изложени отделни и различни факти, включени във фактическия състав на отделните кондикционни претенции по чл. 55, ал. 1 или чл. 59 ЗЗД. Ето защо кондикционната претенция е една обща, тъй като са общи фактите, на които се основава, а служебно задължение на съда е да приложи закона спрямо установените по делото факти /чл. 5 ГПК/, като изведе техните правни последици. Преценката дали и коя от законовите разпоредби на неоснователното обогатяване е приложима към процесните факти е въпрос на правна квалификация, а не е основание на отделен иск. Ето защо ищецът допустимо е предявил само един евентуален кондикционен иск, а не няколко такива. При това положение разглеждането и произнасянето в обжалваното решение по втори евентуален кондикционен иск, квалифициран по чл. 59, ал. 1 ЗЗД, се явява недопустимо, тъй като дублира по предмет първия кондикционен иск, което налага обезсилване на решението в тази му част.

Що се отнася до претендираното деликтно обезщетение, то следва да се отчете, че същото се претендира за нарушения на вътрешното право – Конституцията на РБ и ЗКС.

Ответникът е направил възражения за недопустимост на предявените искове, като поддържа, че: 1) исковите не са подведомствени на гражданските съдилища, тъй като процесните отношения относно събраните такси по чл. 35а ЗЕВИ не били частноправни или административноправни, а специфични държавно-властнически отношения, чиято законосъобразност не подлежала на контрол от органите на съдебната власт; и 2) пасивно процесуално легитимиран по деликтните искове е Народното събрание, а не държавата. Въззивният съд намира възраженията за неоснователни, поради следното:

Както бе посочено по-горе, предмет на настоящото дело са осъдителни искове за вземания, които ищецът твърди, че притежава – на деликтно, а евентуално на кондикционно основание. Този предмет на спора е изцяло в обхвата на подведомствените на общите съдилища граждански дела

по смисъла на чл. 1 ГПК. Претендираните от ищеца вземания могат да бъдат единствено **частни**, тъй като не попадат сред изчерпателно изброените в чл. 162, ал. 2, 5, 6 и 7 ДОПК публични вземания, по които кредитор може да е само публичноправно образувание в това му качество – държава, община или международна организация /ЕС/. Процесните претендирани вземания нито по предмет, нито по кредитор са публични, а следователно – те са частни. Принципът е, че частните вземания се защитават по реда на ГПК, а публичните – по административноправен ред. От този принцип обаче законодателят може да установи изключения – така напр. вземанията за съдебни такси се установяват само по процесуалния ред, приложим към съответното съдебно производство; в изпълнително производство по ГПК могат да се събират и публични вземания /чл. 458 ГПК и чл. 163, ал. 4 ДОПК/, а в изпълнително производство по ДОПК могат да се събират и частни вземания /чл. 194, ал. 1 ДОПК/. По принцип исковите дела за частни вземания се разглеждат по ГПК от общите съдилища, но законодателят може да предвиди и изключения в подсъдността – напр. деликтните иски за ангажиране отговорността на държавата по чл. 203 АПК се разглеждат от административните съдилища. Настоящите иски обаче предметно не попадат сред тези иски. Същите не касаят твърдени вреди от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на *административни органи* и длъжностни лица, нито вреди от нарушаване на правото на ЕС от органи по чл. 2в, ал. 1, т. 1 ЗОДОВ (която разпоредба при това е неприложима към процесния казус предвид § 6 от ПЗР на ЗИДЗОДОВ – ДВ, бр. 94/2019 г.), само които граждански дела са подсъдни на административните съдилища. Исковите са за вреди в резултат на акт на законодателния орган /Народното събрание/, а именно – приет противоконституционен закон, противоречащ и на правото на ЕС. За деликтни иски с такъв предмет липсва уредена специална подсъдност, поради което те са подсъдни на общите съдилища по реда на ГПК.

Неоснователно е и възражение за липсата на пасивна процесуална легитимация по деликтните иски на ответника – държавата, които според ответника следвало да се предявят срещу Народното събрание. Деликтните иски се основават на фактически твърдения за причинени вреди от незаконен акт /приет противоконституционен закон от НС/ и незаконно бездействие на държавен орган – Народното събрание, което не изпълнило задължението си по чл. 22, ал. 4 ЗКС да уреди последиците от обявления от КС за противоконституционен закон. По същество исковите са насочени към ангажиране отговорността на държавата за вреди, причинени от незаконни актове и действия на нейни органи и длъжностни лица съобразно общия принцип на чл. 7 от Конституцията, чиито норми имат непосредствено действие – чл. 5, ал. 2. Отговорността е имуществена, като целта на разпоредбата е да очертае най-общо основанието и да посочи в чия правна сфера и в чий имуществен патримониум настъпва задължението за обезвреда – този на държавата. Същевременно, разпоредбата не следва да се тълкува буквално, а разширително, така както и всички конституционни норми, предоставящи права на правните субекти. Тя не ограничава възможния ответник по подобен иск единствено до държавата като частноправен субект. Конституционно допустимо е ответник по иск за реализиране на тази отговорност да бъде и всяко държавно учреждение – юридическо лице, към което организационно се числи органът или длъжностното лице, извършило съответния незаконен акт. Това е така, защото държавата съществува и осъществява функциите си единствено чрез системата от държавни учреждения, като отговорността на държавните учреждения е идентична с тази на държавата в материалноправен аспект. Държавните учреждения не притежават собствено имущество, а стопанисват и управляват държавно имущество, чрез което осъществяват дейността си, поради

което именно държавата отговаря имуществено за задълженията на държавните учреждения. Следователно, отговорността по чл. 7 от КРБ може да се реализира както пряко срещу държавата, като частноправен субект, така и срещу съответното държавно учреждение, тъй като и в двата случая задължението за обезвреда настъпва единствено в имуществения патримониум на държавата. От това следва, че когато са ответници по подобен иск държавните учреждения не защитават собствената си правна сфера, а тази на държавата, поради което те участват в съдебния процес като процесуални субституенти на държавата и то във формата на процесуална суброгация. Процесуалната субституция обаче не е задължителна, а факултативна – тя е създадена в облекчение на ищите по подобни искове, които по свой избор могат да предявят иска както срещу субституента /държавното учреждение/, така и срещу субекта, в чиято правна сфера ще рефлектира съдебното решение /държавата/, освен ако в закон е предвидено друго. Такова друго спрямо искове като процесните не е предвидено, тъй като разпоредбите на ЗОДОВ не се прилагат. По тази причина ако носителят на материалното право или задължение пряко участва като страна в иския процес, то не е необходимо подобно участие и чрез процесуален субституент, тъй като на практика засегнатият заинтересован субект е само един – този, в чиято имуществена сфера ще настъпят последиците от съдебното решение.

В този ред на разсъждения предявеният деликтен иск срещу Държавата е допустим, тъй като само в нейната правна сфера могат да рефлектира този иск, ако бъде уважен^[1].

Същото се отнася и до иска за неоснователно обогатяване, което не се разколебава от факта, че претенцията е за неоснователно получени суми за публични вземания /такси по чл. 35а ЗЕВИ/. По естеството си подобни вземания също са частни /не са сред тези по чл. 162 ДОПК/, но за *някои* от тях законодателят е установил изключения от принципа, че могат да бъдат установявани и събирани по реда на ГПК, а именно: 1) по реда на глава 16, раздел I от ДОПК се възстановяват недължимо платени или събрани суми за данъци, задължителни осигурителни вноски, наложени от органите по приходите глоби и имуществени санкции, както и суми, подлежащи на възстановяване съгласно данъчното или осигурителното законодателство от НАП /чл. 128 ДОПК/; 2) по реда на чл. 46 ЗДТ се възстановяват недължимо платени държавни такси в приложното поле на ЗДТ, очертано в чл. 4 ЗДТ. За тези изключения редът за защита по ГПК е неприложим, поради което иск с предмет подобно вземане би бил недопустим, като неподведомствен. Извън тези изключения вземанията за връщане на недължимо платени суми могат да се защитават по реда на ГПК на общо основание.

Безспорно, вземанията за такси по чл. 35а, ал. 1 ЗЕВИ са представлявали публични държавни вземания според приложимата за тях правна уредба /арг. и от чл. 35б, ал. 4 и чл. 35в ЗЕВИ/. Независимо от наименованието си обаче тези публични вземания не са такива за държавни такси по смисъла на ЗДТ, тъй като такива са само публични вземания, срещу които държавата дължи насрещна престация – публична услуга, каквато в случая липсва – както е разяснено и във въпросното РКС № 13/31.07.2014 г. по к.д. № 1/2014 г. Ето защо не се касае за държавна такса в приложното поле на ЗДТ, само за които се прилага редът за възстановяване на недължимо платени такси по чл. 46 ЗДТ. Същевременно, вземанията по чл. 35а, ал. 1 ЗЕВИ не са и от тези по чл. 128 ДОПК, тъй като не попадат сред предметното изброяване, поради което и този административен ред е неприложим за възстановяване на недължимо платени суми. По естеството си вземанията по чл. 35а, ал. 1 ЗЕВИ са най-близки до визираните в чл. 162, ал. 2, т. 2 ДОПК вземания – други

вноски, установени по основание и размер със закон /доколкото именно ЗЕВИ установява и техният размер, а не само основание/. За недължимо платени суми по чл. 35а, ал. 1 ЗЕВИ законът не е установил специален ред за тяхното възстановяване. Ето защо тези частни вземания за неоснователно обогатяване не са изключени от приложното поле на исковата защита по ГПК, поради което също са подведомствени на гражданските съдилища[2]. При това положение предявените кондикционни искове са допустими. Всички останали доводи на ответника касаят основателността по същество.

Предвид горното въззивният съд приема, че надлежен допустим предмет на делото са: 1) главен деликтен иск за нарушаване на вътрешното право, и 2) евентуален иск за неоснователно обогатяване. В тази поредност исковете ще бъдат разгледани от въззивната инстанция, в чиито правомощия е и корекцията в правната квалификация.

II. По правилността на обжалваното решение

A) По главния деликтен иск

(1) Не е спорно между страните, а това се установява и от събраните доказателства, че: **1)** ищецът е производител на електрическа енергия от възобновяеми източници /слънчева енергия/ чрез собствена фотоволтаична електроцентрала, находяща се в землището на с. Камен връх, община Болярово, въведена в експлоатация с разрешения за ползване № ДК-07-024/29.08.2011 г.; **2)** за изкупуването на произведената електрическа енергия е бил сключен договор № 187/30.06.2011 г. за срок от 20 години с крайния снабдител „ЕВН България Електроснабдяване” ЕАД; **3)** с § 6 от Закона за държавния бюджет за 2014 г. (ДВ, бр. 109/20.12.2013 г.), в сила от 1.01.2014 г. е бил изменен Законът за енергията от възобновяеми източници, като е бил създаден раздел V в глава 4, включващ чл. 35а – чл. 35в, с който е въведена такса, дължима от производителите на електрическа енергия от вятърна и слънчева енергия в размер на 20 % от преференциалната цена по чл. 31, ал. 1 ЗЕВИ без ДДС, която се удържа и внася от обществения доставчик или съответните крайни снабдители, които имат задължение за подаване на тримесечна справка в КЕВР и за превеждане на удържаните такси в срок до 15-то число на месеца, следващ тримесечието, за което се отнася; **4)** с решение № 13/31.07.2014 г. по конст. дело № 1/2014 г. на Конституционния съд (ДВ, бр. 65/6.08.2014 г.), в сила от **10.08.2014 г.**, са обявени за противоконституционни точки 2 и 3 от § 6 от заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет за 2014 г. (ДВ, бр. 109 от 2013 г.), с които са създадени чл. 35а, ал. 1, 2 и 3, чл. 35б, ал. 1, 2, 3 и 4, чл. 35, ал. 1, 2 и 3 и чл. 73, ал. 1, 2, 3 и 4 от ЗЕВИ; и **5)** за периода 1.01.2014 г. – 9.08.2014 г. на ищеца са удържани от крайния снабдител „ЕВН България Електроснабдяване” ЕАД такси по чл. 35а ЗЕВИ в общ размер на **50 684,92 лв.**, които от името на ищеца са превеждани на тримесечия по сметка на КЕВР на 15.04.2014 г., 15.07.2014 г. и 15.10.2014 г., от където сумите са прехвърлени към централния държавен бюджет.

При горните факти спорният въпрос е дали е налице основание за ангажиране деликтната отговорност на държавата по чл. 7 КРБ, според която разпоредба държавата отговаря за вреди,

причинени от незаконни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица. Този въпрос е в преюдициална зависимост от друг въпрос – какви са правните последици от постановеното решение № 13/31.07.2014 г. по конст. дело № 1/2014 г. на Конституционния съд (ДВ, бр. 65/6.08.2014 г.), в сила от 10.08.2014 г., с което процесните законови разпоредби, въз основа на които е събрана процесната такса, са обявени за противоконституционни.

(2) Отговорът на този въпрос се съдържа в задължителното тълкуване на конституционните разпоредби, извършено по реда на чл. 149, ал. 1, т. 1 КРБ с решение № 3/28.04.2020 г. по конст. дело № 5/2019 г. на Конституционния съд, по повод на което настоящото дело бе спряно на осн. чл. 229, ал. 1, т. 6 ГПК с определението от 18.11.2019 г. Предмет на това конст. дело са искания на ВКС и ВАС за даване на задължително тълкуване на чл. 151, ал. 2, изр. 3 от Конституцията, във връзка с отговор на три въпроса, два от които са: **1) „Какви са правните последици от решенията на Конституционния съд в хипотезата, когато се обявява за противоконституционен ненормативен правен акт“;** и **2) „Какво е действието на решението на Конституционния съд, с което се обявява противоконституционност на закон, по отношение на заварени правоотношения и висящи съдебни производства, с оглед разпоредбата на чл. 151, ал. 2, изр. 3 от КРБ?“.** От пряко значение за настоящия исков спор е вторият въпрос, но първият е свързан с него с оглед изясняване на цялостната концепция на КС за действието на решенията му по чл. 149, ал. 1, т. 2 КРБ.

Според дадените в диспозитива на РКС № 3/28.04.2020 г. отговори: **1) обявените за противоконституционни ненормативни актове – закони във формален смисъл, решения на Народното събрание и укази на президента – са невалидни от приемането или издаването им; 2) по отношение на заварените от решението на КС неприключени правоотношения и правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства, противоконституционният закон не се прилага; Народното събрание урежда правните последици от прилагането на обявения за противоконституционен закон.** Точното изясняване на така даденото задължително тълкуване обаче е невъзможно без съобразяване и с решаващите мотиви на КС, съдържащи следните ръководни съображения:

- прогласеното в чл. 5, ал. 1 КРБ върховенство на Конституцията над другите закони е ядро на принципа на правовата държава като универсален конституционен принцип, на който се основава цялата правна система на Република България;
- правовата държава не търпи законодателство, което противоречи на Конституцията, а в държавите, възприели модела на централизиран контрол за конституционност, при такова противоречие върховенството на Конституцията се брани чрез обезсилване на противоконституционните закони и други актове от специално създаден и овластен с тази задача орган, какъвто е Конституционният съд на РБ;
- Конституционният съд не може да изпълни основното си предназначение, ако неговите актове не пораждат правни последици за постигането на тази основна за конституционната правова държава цел, а имат единствено характер на декларация без правни последици, правещи ефективно върховенството на КРБ;

- по тази причина темпоралният ефект от решенията на КС трябва да се проявява по начин, който осигурява ефективен и резултатен контрол за конституционност;
- спрямо обявените за противоконституционни ненормативни актове този ефективен резултат може да бъде постигнат само ако решението на КС има действие **ex tunc**, т.е. обратно действие, при което всички техни правни последици се считат за ненастъпили поради изначална невалидност на тези актове, като за тях не се отнася разпоредбата на чл. 151, ал. 2, изр. 3 КРБ;
- спрямо обявените за противоконституционни нормативни актове /законови/ ефективният резултат е ограничен от принципа за правна сигурност и се постигна чрез съчетано прилагане на действие ex nunc и ex tunc на решенията на КС в различните хипотези, което се извлича от систематичното тълкуване на чл. 150, ал. 2 и чл. 151, ал. 2, изр. 3 КРБ;
- **по принцип** решението на КС, обявяващо за противоконституционен закон, действа **занапред** (ex nunc), а правният ефект на решението е в неприлагане закона от деня на влизане в сила на РКС, от който момент насетне той преставя да действа и да регулира обществени отношения, предмет на неговата уредба /чл. 151, ал. 2, изр. 3 КРБ/;
- възникналите от прилагането на закона правни последици в рамките на правоотношения, *приключили до влизане в сила на РКС*, по принцип се запазват, но Народното събрание е конституционно /а и законово – чл. 22, ал. 4 ЗКС/ задължено да уреди тези възникнали последици и то съобразно мотивите на решението на КС, т.е. така, че да отстрани напълно конституционното нарушение, само по който начин може да се гарантира правната справедливост по отношение на тази категория правоотношения; до произнасянето на НС, при наличие на правен спор, съдилищата го решават като прилагат пряко Конституцията и принципите на правото;
- задължението на НС да уреди последиците се свързва и с чл. 7 КРБ, предвиждащ отговорност на държавата за вреди, причинени от незаконни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица, което неминуемо обхваща и отговорността на органа, издал противоконституционния акт;
- абсолютното действие „занапред“ на решение за невалидност на закона, предмет на контрол за конституционност, обаче е несъвместимо с върховенството на Конституцията, което конституционното правосъдие гарантира, и конституционният законодател допуска имплицитно **изключения** от правилото в чл. 151, ал. 2, изр. 3 от КРБ;
- за тези изключения решението на КС има **обратно действие** /ex tunc/, а именно – спрямо заварени правоотношения и правоотношения, предмет на висящи съдебни производства;
- при правоотношенията, които не са приключени по времето, когато влиза в сила обезсилващото решение на КС (заварени правоотношения), въздействието на

противоконституционния закон спрямо тях се преустановява изцяло, а регулативната му способност се отнема спрямо всеки един от елементите на правоотношението, вкл. и спрямо неговия правопораждащ юридически факт, т.е. действието на РКС е обратно;

- от разпоредбата на чл. 150, ал. 2 КРБ се извлича и обратното действие на РКС спрямо правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства, независимо дали правоотношенията са приключени или неприключени;
- предвиденото в тази разпоредба спиране на съдебно производство до изчакване на произнасяне на КС /а и аналогичните такива – чл. 229, ал. 1, т. 6 ГПК, чл. 54, ал. 1, т. 4 АПК/ би се лишило от смисъл, ако делото трябва да се реши съобразно противоконституционен закон, поради което въпросът за конституционността на приложимия по висящото дело закон винаги има преюдициален характер спрямо изхода на съдебния спор;
- целта е да се осуети постановяване на съдебни решения в противоречие с решението на Конституционния съд и следователно уронващи върховенството на Конституцията, тъй като противното разбиране е несъвместимо с върховенството на Конституцията, с нейното непосредствено действие, с духа и принципите на правовата държава;
- в тези случаи съдът решава спора, като *оставя неприложена* обявената за противоконституционна законова норма, а прилага пряко Конституцията, когато това е възможно, както и прилага аналогия на закона и аналогия на правото.

Същата категорична позиция по отношение действието *ex tunc* на решението на КС спрямо правоотношения, предмет на висящи съдебни производства, Конституционният съд повторно е изразил и в мотивите на последващото решение № 4/14.05.2020 г. по конст. дело № 9/2019 г. (ДВ, бр. 48/26.05.2020 г.), с което се отхвърля искане на ВАС за установяване на противоконституционност на чл. 142, а. 1 АПК. Същевременно, в становище^[3] на конституционен съдия към това решение на КС допълнително е разяснена разликата между приключените и неприключените правоотношения и действието спрямо тях на обезсилващото РКС, а именно: **1)** и при двете категории правоотношения юридическият факт вече се е случил преди влизането в сила на РКС; **2)** при приключените правоотношения към момента на влизане в сила на РКС са настъпили и всичките правни последици от факта (породените права и/или задължения, без значение осъществени или не), като такива вече не могат да се породят; **3)** при неприключените правоотношения към момента на влизане в сила на РКС са настъпили само част от последиците, а настъпването на останалите предстои; **4)** преуреждането на правните последици, настъпили преди влизането в сила на РКС, е обратно действие; запазването на тези последици е действие занапред; запазването на вече настъпилите заедно с преуреждането на още ненастъпилите правни последици е незабавно действие, което е възможно само при неприключени правоотношения; **5)** по силата на решение № 3/2020 г. на КС обявеният за противоконституционен закон не се прилага за: (а) неприключените правоотношения, и (б) за правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства; **6)** действието на РКС за противоконституционност по отношение на *неприключените правоотношения* е *обратно*, а не незабавно, тъй като неприлагането на противоконституционния закон спрямо правоотношението означава неприлагането му към всеки

един от неговите елементи, доколкото друго не е казано в РКС № 3/2020 г., т.е. законът не се прилага както към още невъзникналите права и/или задължения, така и към самия юридически факт и към правата и задълженията, които вече са възникнали към момента на обявяването му за противоконституционен; 7) правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства, могат да бъдат както приключени, така и неприключени, а противоконституционният закон не се прилага и спрямо двете групи, т.е. действието на решението за противоконституционността е също обратно – законът не се прилага от възникването на спорното правоотношение.

В обобщение, така описаната концепция за действието на обезсилващите решения на КС спрямо нормативен закон може да се резюмира по следния начин: 1) законът губи изцяло регулативния си ефект спрямо неприключените правоотношения от момента на проявление на правопораждащите им факти, вследствие на което се отричат **изцяло** техните правни последици; 2) правните последици на приключените правоотношения по принцип се запазват, но Народното събрание е длъжно да ги преуреди конституционносъобразно в последващ закон, а ако не го стори и правоотношенията са предмет на висящи съдебни производства /независимо дали образувани преди или след РКС/, то съдът е длъжен да остави неприложен противоконституционния закон спрямо тези правоотношения, т.е. да отрече **изцяло** техните правни последици от самото проявление на правопораждащите им факти и по този начин да приложи на практика върховенството на Конституцията.

Горното е вследствие от това, че противоконституционността на съответния закон **не е** резултат от самото решение на КС, а е била **изначална** – от самото му приемане. С решението на КС тя само се прогласява по общозадължителен начин, като в тази му част решението на КС има установително действие – то установява, че от самото му приемане съответният акт е противоречал на КРБ. След прогласяване на тази противоконституционност съдилищата, чиято основна задача е да осигурят върховенството на правото, а от там и на Конституцията, не могат да продължат да прилагат противоконституционния закон и да зачитат неговите последици, независимо кога те са настъпили – преди или след влизането в сила на РКС.

Прочее, правомощията на съдилищата при обявен за противоконституционен приложим закон са същите като съдържание, както при незаконен приложим подзаконов нормативен акт, който съдилищата не прилагат /игнорират/, ако той противоречи на нормативен акт от по-висока степен съобразно чл. 5 АПК и чл. 15 ЗНА. И в двата случая актът не следва да се прилага от съдилищата към всички релевантни факти по делото. Разликата е единствено в това кой може да установи противоречието – при ПНА съдилищата могат и сами да упражнят косвен контрол за законосъобразност, освен ако по въпроса е постановено влязло в сила решение на административен съд /чл. 177 АПК, чл. 302 ГПК/, докато подобен косвен контрол за конституционност те могат да упражнят върху закони, само ако последните са приети преди настоящата Конституция от 1991 г. /§ 3, ал. 1 от ПЗР на КРБ/. Веднъж установена от КС противоконституционността на закон обаче задължава съдилищата да не прилагат този закон по всички настоящи или бъдещи съдебни дела и спрямо всички правоотношения, които са техен предмет – приключени или неприключени.

За да се изясни напълно така очертания механизъм на действие на обезсилващите решения на КС остава да се отговори и на въпроса – кои са „*правоотношенията, предмет на висящи съдебни*

производства“, спрямо които не се прилага обявеният за противоконституционен закон. По-специално, дали неприложимостта на закона се отнася само до правоотношенията, които са *пряк предмет* на съдебна защита /т.е. само тези, спрямо които се формира СПН/, или се отнася и до всички правоотношения, факти и въпроси, които имат пряко или преюдициално значение за изхода на съответното съдебно производство.

В мотивите на цитираните РКС № 3/28.04.2020 г. и РКС № 4/14.05.2020 г. не се съдържа пряк отговор, но се съдържат съществени отправни точки, от които отговорът следва недвусмислено.

Така в мотивите на РКС № 3/28.04.2020 г. е посочено: „Съгласно цитираната разпоредба /чл. 150, ал. 2 КРБ/, когато установят несъответствие между закона, **приложим по висиящото пред тях дело**, и Конституцията, ВАС или ВКС спират производството по делото и внасят въпроса в КС. Конституцията очевидно цели да осуети решаването на висиящото дело съобразно един твърдян противоконституционен, порочен закон и затова постановява то да бъде спряно, за да се изчака произнасянето на КС. Спирането би се лишило от смисъл, ако делото трябва да се реши съобразно противоконституционен закон. Въпросът за конституционността **на приложимия по висиящото дело закон**, независимо от модела на конституционно правосъдие, винаги има **преюдициален характер** – такъв въпрос не би имало мотив да се поставя и решава, ако отговорът на същия няма да има ефект за разрешаването на правния спор, по повод на който е сезиран КС“.

Допълнително в мотивите на РКС № 4/14.05.2020 г. е разяснено: „Спирането на административното и съдебното производство е процесуален институт, който е предвиден в случаите, когато се налага да бъде решен **преюдициален въпрос**. В случаите на спиране на производства (съдебни и административни) при допуснат от КС контрол за конституционност на закон се цели обезпечаване на върховенството на Конституцията, **като не се допуска до произнасянето на КС да бъде приложена разпоредба**, която би могла да бъде обявена за несъответна на Основния закон... След постановяването на решение на КС пречката за развитието на спрените съдебни и административни производства отпада и те следва да бъдат възобновени. **Спорният въпрос по тези производства трябва да бъде решен съобразно постановеното от КС**. В случай, че бъде прогласена противоконституционност на атакувана законова разпоредба, след влизане в сила на решението на КС **тя става неприложима**... съответният съд трябва да постанови съдебния си акт, като **остави неприложена** обявената от КС за противоконституционна норма...“.

От горното е видно, че обявеният за противоконституционен закон не се прилага във висиящо съдебно производство, независимо дали той е приложим към правоотношението, което е пряк предмет на това производство, или към други правоотношения или последици с преюдициален характер спрямо главния предмет на делото. Иначе казано, неприложимостта на закона спрямо „правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства“ означава неприложимост спрямо който и да е релевантен юридически факт, от който зависи изхода на делото. Както за да се спре съдебното производство е достатъчно да се оспорва пред КС *приложим по делото закон* /чл. 229, ал. 1, т. 6 ГПК/, без значение дали от него пряко произтича правоотношението, което е пряк предмет на делото, спрямо което се формира СПН, така и същият закон следва да се остави неприложен, ако бъде обявен за противоконституционен. Следователно, неприложимостта на

закона спрямо „правоотношенията, предмет на висящи съдебни производства“ всъщност означава *неприложимост спрямо всяко едно правоотношение, факт или въпрос, от който зависи изхода на съдебното производство.*

(3) Така разясненото по задължителен начин действие на решенията на КС, с които се обявява за противоконституционен закон, приложено спрямо фактите по настоящия казус означава следното:

Както бе посочено по-горе, за периода 1.01.2014 г. – 9.08.2014 г. на ищеца са били удържани такси по чл. 35а ЗЕВИ в общ размер на **50 684,92 лв.**, които от името на ищеца са превеждани от крайния снабдител на тримесечия по сметка на КЕВР: на 15.04.2014 г. – 14 020 лв., на 15.07.2014 г. – 23 684 лв. и на 15.10.2014 г. – 12 981 лв.

С решение № 13/31.07.2014 г. по конст. дело № 1/2014 г. на Конституционния съд (ДВ, бр. 65/6.08.2014 г.), в сила от **10.08.2014 г.**, са обявени за противоконституционни разпоредбите на чл. 35а – 35в ЗЕВИ, въз основа на които са събраните процесните такси. Следователно, тези разпоредби са били правното основание за заплащане на таксите.

Най-напред следва да се прецени дали към 10.08.2014 г. процесните правоотношения, въз основа на които са събрани процесните суми, са били приключени или неприключени /заварени/. От уредения в чл. 35б ЗЕВИ механизъм на начисляване и събиране на таксите по чл. 35а ЗЕВИ следва, че финансовото правоотношение между държавата и длъжника на таксите по чл. 35а ЗЕВИ се счита за приключило с настъпването на падежа на съответното плащане, от когато вземането става изискуемо и подлежи на изпълнение, като този падеж е 15-то число на месеца, следващ тримесечието, за което се отнася. До настъпването на падежа на вземането по чл. 35а ЗЕВИ същото нито е изпълняемо, нито е изискуемо, т.е. до този момент не е породено нито притезанието на държавата като кредитор да иска изпълнение, като съществена част от правото ѝ на вземане, нито е породено задължението на длъжника да изпълни. Това означава, че до настъпването на падежа не са настъпили всички правни последици /всички права и задължения/, които образуват това финансово правоотношение, тъй като субективното право на държавата все още не е преминало в състояние на притезание, т.е. такова, което да е годно за защита чрез принудително изпълнение.

Ето защо за приключени следва да се приемат правоотношенията, по които падежът на процесната такса е настъпил преди 10.08.2014 г. Такива са правоотношенията за първите две тримесечия на 2014 г., за които падежите са настъпили на 15.04.2014 г. и 15.07.2014 г. Падежът на таксите за третото тримесечие на 2014 г. е следвало да настъпи на 15.10.2014 г., поради което към датата на влизане в сила на РКС /10.08.2014 г./ правоотношението за тези такси следва да се счита за неприключено /заварено/. Настоящият иск е предявен за сумите и за трите тримесечия.

С влизането в сила на РКС № 13/31.07.2014 г. обявените за противоконституционни разпоредби на ЗЕВИ са загубили изцяло регулативния си ефект спрямо неприключените правоотношения от началния момент на проявление на правопораждащите им факти, вследствие на което са отречени изцяло техните правни последици – настъпили и ненастъпили. Правата и задълженията по неприключените правоотношения се считат за изначално непородени и отречени, тъй като неприлагането на закона е към всеки елемент от правоотношението, вкл. и към правопораждащия му факт, който губи изцяло правната си релевантност. При това положение плащането от

15.10.2014 г. е извършено при начална липса на основание. С обезсилването на противоконституционния закон по неприключените към 10.08.2014 г. правоотношения относно таксата по чл. 35а ЗЕВИ за третото тримесечие на 2014 г., държавата е загубила правото да получи тази такса, дори и тя да е била начислена за периода преди 10.08.2014 г. Като допълнителен аргумент следва да се посочи, че с РКС № 13/31.07.2014 г. е обезсилена и разпоредбата на чл. 35б ЗЕВИ, установяваща падежа и реда за събиране на таксата, поради което дори и при действие *ex nunc* на РКС плащането на сумата на 15.10.2014 г. също се явява лишено от основание, доколкото към тези моменти законът не е бил действащ. Ето защо държавата дължи тяхното възстановяване на осн. чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД.

Що се отнася до извършените плащания на 15.04.2014 г. на сумата 14 020 лв. и на 15.07.2014 г. на сумата 23 684 лв., то същите безспорно се явяват платени в рамките на изцяло *приключени правоотношения* към датата на влизане в сила на РКС № 13/31.07.2014 г. – 10.08.2014 г. С влизане в сила на РКС № 13/31.07.2014 г. за законодателния орган /Народното събрание/ е възникнало задължението да преуреди конституционносъобразно в последващ закон последиците от обявления за противоконституционен закон, измежду които и процесните заплатени суми. Доколкото се касае до плащания в полза на държавата, то единственото конституционносъобразно уреждане би било възстановяването на получените суми по определен ред и в определен срок, но не и задържането на сумите^[4]. Това задължение не е било изпълнено до настоящия момент /повече от 6 години/, което е конституционно нетърпимо положение. Срокът за подобно уреждане е бил до два месеца от влизане в сила на решението на КС и той отдавна е изтекъл – чл. 88, ал. 4 от ПОДНС (ДВ, бр. 53/18.06.2013 г.), чл. 90, ал. 4 ПОДНС (ДВ, бр. 97/25.11.2014 г.), чл. 94, ал. 4 ПОДНС (ДВ, бр. 35/2.05.2017 г.). Същевременно, за възстановяване на тези суми ищците са завели и настоящото исково производство, вследствие на което правоотношенията *са станали предмет на висящо съдебно производство* в разяснения по-горе смисъл. Както поради това, така и поради липсата на изпълнено от НС задължение за уреждане на последиците, в настоящото производство и съобразно РКС № 3/28.04.2020 г. съдът е длъжен да остави неприложен противоконституционния закон спрямо тези правоотношения, т.е. да отрече *изцяло* техните правни последици от самото проявление на правопораждащите им факти и по този начин да приложи на практика върховенството на Конституцията. Неприлагането на противоконституционните разпоредби на чл. 35а и сл. ЗЕВИ спрямо фактите, по силата на които държавата е получила процесните суми, означава, че правната релевантност на тези факти не може да бъде призната в настоящия съдебен процес, а това води и до **цялостно отричане** на наличието на валидно породени от тях правоотношения, обосноваващи дължимостта на сумите. Сумите се явяват противоконституционно събрани, а следователно – **събрани при липсата на валидно правно основание**. Те са недължими в полза на държавата. Ето защо държавата дължи тяхното възстановяване на осн. **чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД**.

Прочее, настоящият въззивен състав счита, че предвид постановките на РКС № 3/28.04.2020 г. възстановяването на платени суми за публични вземания /още повече по неприключени правоотношения към датата на влизане в сила на РКС/ въз основа на обявен за противоконституционен закон може да се търси само на кондикционно, а не на деликтно основание. Неприлагането на противоконституционния закон спрямо фактите, въз основа на които са събрани сумите, означава липса на валидно правно основание за пораждането на подобни публични вземания в полза на държавата, т.е. до тяхната недължимост. От своя страна това води

до задължение за връщане на събраните суми като неоснователно получени, а недължимо платеното никога не може да се разглежда като вреда – независимо дали е платено за частно или публично вземане.

Действително, не е невъзможно вследствие на решението на КС да се породи и деликтно задължение за държавата по чл. 7 КРБ /както е посочено и в мотивите на РКС № 3/28.04.2020 г./. До такова обаче може да се стигне само ако юридически или фактически е невъзможно възстановяването на предишното състояние по някаква причина или ако в резултат на закона са настъпили и други неблагоприятни последици за съответния правен субект с имуществен или неимуществен характер, които могат да се определят като вреди. Така напр. възможно е дължимостта на събраната сума да е установена със СПН по влязъл в сила съдебен акт от преди РКС, което не е основание за отменяне на влезлите в сила съдебни решения. Тогава единствената възможност би била да се обезщети съответното лице по реда на чл. 7 КРБ. Възможно е и предметът на обезсилената законова норма да е такъв, че да не предвижда престационни имуществени задължения за нейния адресат към друг субект, а да предвижда изисквания във връзка с упражнявана от него дейност, вследствие на което той да е изразходвал средства, за да приведе дейността си в съответствие със закона. Прогласяването за противоконституционен на подобен закон от КС ще означава, че тези средства са били напразно изразходвани и те могат да се разглеждат като вреди /в някои случаи/, за които може да се търси деликтно обезщетение от държавата по реда на чл. 7 КРБ. Най-сетне, възможно е и законът противоконституционно да ограничава неимуществени права и свободи на адресата – напр. да му забранява да излиза от дома си. С обезсилването на подобен закон адресатът не би могъл да иска нищо по кондикционен ред, тъй като не е имало никакво имуществено разместване. Несъмнено обаче, че отрицателните психически изживявания, а евентуално и неблагоприятни отражения спрямо имуществото му /напр. пропуснати ползи от това, че не е могъл да упражнява професионалната си дейност/, представляват вреди от неимуществен или имуществен характер, които подлежат на репариране по реда на чл. 7 КРБ. Следователно, критерий за това дали обезсилването на закона ще доведе до кондикционни или деликтни последици, е дали въз основа на него е извършена имуществена престация в полза на друг субект, която фактически и юридически е възможно да се върне на адресата на противоконституционния закон. Ако това е възможно, то следва да се извърши реституирането ѝ по кондикционен ред, а ако не е възможно – репарирането е по деликтен ред.

Следва да се добави и това, че логически неприемливо е да се приеме, че искане за осъждане за определена парична сума има компенсационен /обезщетителен/ характер, при положение, че самата твърдяна „вредa“ се изразява в заплащането на същата тази сума от ищеца на ответника в предходен период. По естеството и предназначението си обезщетението е сурогат /заместител/ на друго благо, а не абсолютно същото благо. Паричните плащания и задължения са такива за стойност – при тях е от значение простирането на парични знаци на тази стойност, а не индивидуалната определеност на паричните знаци /банкноти с конкретни номера/, които да могат да се компенсират с други конкретни парични знаци на същата стойност. Ако една сума на определена стойност е излязла от имуществото на даден субект в полза на друг субект, то искането за обратното ѝ заплащане от получилия субект не представлява претенция за „друго“, а представлява такава за „същото“ излязло имущество. Що за компенсиращо обезщетение е това, което напълно съвпада като обект и стойност с това, което следва да се компенсира и което е получено от същия субект? Ако такова пълно съвпадение е налице, то очевидно, че тази претенция

няма как да има репарационен /обезщетителен/ характер, а тя може да има само *реституционен* такъв – за връщане на същата сума от получателя ѝ. Друг е въпросът за последиците в забавата от реституцията на главницата – те на общо основание представляват вреди, за които може да се търси обезщетение по общия ред.

При парични плащания и то в полза на публичната власт такава невъзможност за реституция е принципно изключена – възстановяването на получените парични суми е винаги възможно. Недължимо платената сума сама по себе си не е вреда, но лишаването на платеща за определен период от съответната парична сума може да доведе до други вредни последици /претърпени загуби или пропуснати ползи/, за които няма пречка да се предяви деликтен иск. Същевременно, длъжникът по кондикционно вземане е в по-благоприятно положение от длъжника по деликтно вземане с оглед момента на изпадане в забава и дължимостта на законната мораторна лихва, доколкото при кондикциите такава се дължи от момента на поканата, а при деликтите такава покана не е необходима /чл. 84, ал. 3 ЗЗД/ и лихва се дължи от момента на настъпване на вредата.

На настоящия съдебен състав е известно, че съдебната практика по подобни спорове е противоречива, като е изразено и друго становище, а именно – че възстановяването на платените суми по чл. 35а ЗЕВИ може да се търси и на деликтно основание[5]. Следва да се има предвид обаче, че тази практика /при това незадължителна – чл. 290, ал. 3 ГПК/ е формирана преди РКС № 3/28.04.2020 г. и РКС № 4/14.05.2020 г. и не е съобразена с техните задължителни принципни постановки относно действието на обезсилващо РКС спрямо заварени правоотношения и правоотношения, предмет на висящи съдебни производства. В тази съдебна практика се изхожда от погрешното виждане, че възникналите правни последици /права и задължения/ преди влизане в сила на обезсилващото РКС се запазват винаги, т.е. тяхното изпълнение е дължимо дори и след влизане в сила на РКС, но пък изпълненото представлява вреда за адресата на закона. Ако това е така, то тогава държавата и след РКС ще може да претендира и събере принудително всички несъбрани такси по чл. 35а ЗЕВИ за периода преди 10.08.2014 г., а евентуалното съдебно обжалване на административния акт за установяване на публични вземания по чл. 35в, ал. 3 ЗЕВИ ще бъде винаги неуспешно, тъй като съдът ще следва да приложи винаги противоконституционния закон съобразно чл. 142 АПК. Това обаче е категорично отречено в РКС № 4/14.05.2020 г. относно чл. 142 АПК, в което се потвърждава позицията по РКС № 3/28.04.2020 г., че по заварени правоотношения и по правоотношения, предмет на висящи съдебни производства, действието на обезсилващото РКС е *ex tunc*, а противоконституционният закон **не се прилага изцяло**, което означава, че съдът не признава породените от него правни последици изцяло. Всъщност, както при подобно административно дело, така и в настоящото гражданско основният въпрос на преценка е – дължими ли са били въпросните такси. Очевидно е, че предвид двете РКС административният съд не би могъл да каже друго освен, че таксите са недължими, поради което евентуалният публичен акт за установяването им би бил незаконен. След като за несъбрани такси по чл. 35а ЗЕВИ, начислени за периода до 9.08.2014 г., държавата губи изцяло възможността да ги установи и събере /доброволно или принудително/ след 10.08.2014 г., то е алогично да се приеме, че вече събраните до този момент такси са били дължими, а още по-малко – това да се признае във висящо съдебно производство, в което съдът не следва по никакъв начин да прилага последиците на противоконституционния закон съгласно задължителните указания на КС. Прочее, конструкцията „таксите са дължими, но заплащането им е вреда, защото са противоправни“ е **non sens** и влиза в неударжимо противоречие именно с тяхната противоправност – възможно ли е

въобще правновалидното възникване на противоправно задължение. Ето защо в настоящото въззивно решение това виждане не се споделя, а се следват най-пълно постановките на посочените РКС. В смисъла на настоящото решение е и друга съдебна практика на ВКС по аналогично спорове[6], застъпваща кондикционното виждане.

Следователно, искането за възстановяване на заплатените процесни суми в общ размер на 50 684,92 лв. може да се търси само на кондикционно основание, а не и на деликтно такова. Това от своя страна води и до неоснователност на предявения главен деликтен иск. Ето защо в тази част първоинстанционното решение е правилно като краен резултат, но по различни съображения.

Б) По евентуалния иск за неоснователно обогатяване

Предвид отхвърлянето на главния иск налице е процесуалното условие за разглеждане на евентуалния кондикционен иск за същата сума.

Както бе посочено по-горе правилната правна квалификация на тази претенция е по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД. Тази квалификация не се разколебава от това, че ответникът е получил без основание имущество на ищеца чрез пряко престоиране, но то фактически е било осъществено от трето лице /съответния краен снабдител/, което лице обаче по силата на закона е действало от името и за сметка на ищеца /а не от свое име/, доколкото плащането е извършено за погасяване на предвидено в закона финансово задължение на ищеца, а не задължение на крайния снабдител. Подобен финансов автоматизъм е предвиден и в други случаи на публични вземания – напр. удържането на подоходен данък или осигурителни вноски от трудовите възнаграждения по реда на ЗОДФЛ, дължим от работника или служителя, но фактически удържан от съответния работодател. В тези хипотези за платец към държавата на съответната сума се счита данъчнозадълженото лице, а не платилият от негово име работодател или осигурител, извършващ единствено касово-счетоводната платежна операция. Задължено лице за плащане на таксата по чл. 35а ЗЕВИ /т.е. юридически платец/ е производителят на ел. енергия /чл. 35а, ал. 3 ЗЕВИ/, от чието име и от чието имущество /отчисляване от полагащата му се цена за продадена ел. енергия/ общественият доставчик или краен снабдител извършва фактическото плащане. С подобен финансов автоматизъм се спестяват две платежни операции – общественият доставчик или краен снабдител да заплати изцяло цената на производителя, а след това от нея последният да преведе таксата на държавата. Общественият доставчик или краен снабдител има учредена представителна власт по закон /чл. 35б ЗЕВИ/ да извърши плащането от името на длъжника. Дори и да се приеме, че с обявяването на противоконституционността и на самия чл. 35б ЗЕВИ тази законна представителна власт е отпаднала с обратна сила, то извършените действия по плащане на таксата от името на съответния производител ще се считат за потвърдени от него на осн. чл. 301 ТЗ, ако той веднага след узнаването за фактическото плащане от негово име на съответните такси не се е противопоставил на това действие с възражение, че е извършено без представителна власт. По настоящото дело ищеца не твърди подобно противопоставяне, а същевременно – имплицитно признава, че е знаел за удържаните процесни такси, както поради това, че са били предвидени в закона, така и поради тяхното удържане от длъжимите на тях вземания за цена на продадена ел. енергия /т.е. от имущество на ищеца/. По тази причина кондикционната претенция може да бъде само

престационна /т.е. по чл. 55 ЗЗД/, а не непрестационна /т.е. по чл. 59 ЗЗД/.

Предвид подробно изложените по-горе съображения липсва валидно правно основание за събиране на процесните такси по чл. 35а ЗЕВИ, доколкото това основание е бил обявеният за противоконституционен закон, чието приложение следва да се отрече в настоящото съдебно производство предвид постановките на РКС № 3/28.04.2020 г. Пряка последица от това РКС е задължението на държавата да възстанови напълно получените суми на осн. чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД.

В отговора на исковата молба ответникът е направил своевременно възражение за погасяване по давност на претенцията за сумите, което въззивният съд намира за частично основателно. Както е изяснено и в задължителното за съдилищата ППВС № 1/28.05.1979 г. /т. 7/, при кондикционните вземания по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД и чл. 59, ал. 1 ЗЗД погасителната давност започва да тече от деня на получаването на престацията. В случая вземането е именно по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, а не по чл. 55, ал. 1, пр. 3 ЗЗД /отпаднало основание/, тъй като решението на КС не е конститутивно, а е декларативно – обявяващо съществуваща изначално противоконституционност на закона. По тази причина кондикционното вземане е изискуемо от дена на имущественото разместване, което в конкретния случай е станало с три плащания: на 15.04.2014 г. – 14 020 лв., на 15.07.2014 г. – 23 684 лв. и на 15.10.2014 г. – 12 981 лв. Следователно, от датата на всяко плащане тече и давността за връщане на сумата, като неоснователно получена. Приложимият срок на погасителната давност е 5-годишен – чл. 110 ЗЗД. Исковата молба е подадена на 9.07.2019 г., към който момента този срок е изтекъл по отношение на първата сума – удържана на 15.04.2014 г. Ето защо за тази сума претенцията се явява погасена по давност и поради това – неоснователна.

Спрямо сумите, удържани на 15.07.2014 г. и 15.10.2014 г., давността не е изтекла към датата на подаване на исковата молба /9.07.2019 г./, а подаването ѝ е спряло теченето на давността /чл. 115, ал. 1, буква „ж“ ЗЗД/. По тази причина искът за възстановяване на тези две суми е основателен, т.е. до размера от 36 665 лв., заедно с претендираната законна лихва от подаване на исковата молба до окончателното изплащане.

С оглед на изложеното обжалваното решение следва да се: 1) отмени в частта, с която е отхвърлен евентуалният иск за неоснователно обогатяване до размера на 36 665 лв., който да се уважи, заедно с претендираната законна лихва от подаване на исковата молба до изплащането, 2) обезсили в частта, с която е отхвърлен евентуалният иск по чл. 59, ал. 1 ЗЗД, 3) отмени в частта, с която на ответника са присъдени разноски за разликата над 82,98 лв. – съразмерно на отхвърления иск, и 4) да се потвърди в останалата част.

III. По разноските за производството

При този изход на спора на право на присъждане на разноски имат и двете страни.

На осн. чл. 78, ал. 1 ГПК на ищеца следва да се присъдят разноски за производството съразмерно на уважения иск. Ищецът е доказал разноски в общ размер на **14 805,40 лв.**, от които: 1) 2 027,40 лв. – за заплатената държавна такса по исковата молба, 2) 900 лв. – за депозит за ССЕ,

3) 10 лв. – за заплатената държавна такса за съдебни удостоверения, 4) 4920 лв. – за заплатеното за първата инстанция адвокатско възнаграждение с ДДС по представения договор за правна защита и съдействие от 12.06.2019 г., фактура № 665/12.06.2019 г. и банково извлечение от 13.06.2019 г. /л. 97 – 100 от делото на СГС/, 5) 1 014 лв. – за заплатената държавна такса по въззивната жалба, и 6) 5 934 лв. – за заплатеното за въззивната инстанция адвокатско възнаграждение с ДДС по представената договор за правна защита и съдействие от 7.06.2021 г., фактура № 966/10.06.2021 г. и банково извлечение от 11.06.2021 г. /л. 27 – 30 от делото на САС/.

В първата и въззивната инстанция ответникът своевременно е направил възражения за прекомерност на адвокатското възнаграждение за съответната инстанция, което е частично основателно. Нормативният минимум по чл. 7, ал. 2, т. 4 от Наредбата № 1/2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, съобразно цената на настоящия иск, възлиза на 2 050,55 лв. без ДДС или 2 460,66 лв. с ДДС. Претендираното от ищеца адвокатско възнаграждение надхвърля близо два пъти тази сума, което според въззивният съд се явява прекомерно според фактическата и правна сложност на делото. Ето защо за съобразено с тази сложност следва да се приеме възнаграждение в размер на 3 000 лв. с ДДС за всяка инстанция. При това положение общо полагащите се на ищеца разноски съразмерно на уважения иск възлизат на **7 198,75 лв.**

На осн. чл. 78, ал. 3 ГПК на ответника следва да се присъдят разноски за въззивното производство съразмерно на отхвърления иск. Ответникът претендира единствено юрисконсултско възнаграждение, чийто максимален размер на една инстанция е 450 лв. – според чл. 25, ал. 2 от Наредбата за заплащането на правната помощ. Съразмерно на отхвърления иск следва да се присъди сумата 124,48 лв.

Така мотивиран Софийският апелативен съд

---

[1] тази позиция настоящия въззивен състав изрази за пръв път в решение от 1.07.2019 г. по т.д. № 2251/2019 г. на САС, която впоследствие бе възприета и в решение № 71/6.04.2020 г. по гр. д. № 3804/2019 г. и решение № 72/21.04.2020 г. по гр. д. № 2377/2019 г. на ВКС, IV г.о.

[2] в този смисъл определение № 634/12.12.2017 г. по ч.т.д. № 2496/2017 г. на ВКС, I т.о.; определение № 796/20.12.2017 г. по ч.т.д. № 2206/2017 г. на ВКС, II т.о.; определение № 86/31.01.2018 г. по ч.т.д. № 3001/2017 г. на ВКС, II т.о., определение № 157/2.03.2018 г. по ч.т.д. № 432/2018 г. на ВКС, II т.о., и др.

[3] становище на съдия Георги Ангелов

[4] така напр. е сторило НС със ЗИДЗМДТ (ДВ, бр. 38/10.05.2019 г.), с който се предвижда възстановяване или прихващане на надвнесени местни данъци по обявени за противоконституционни разпоредби в ЗМДТ с решение № 4/9.04.2019 г. по конст. дело № 15/2018 г. на КС (ДВ, бр. 32/16.04.2019 г.)

[5] вж. решение № 71/6.04.2020 г. по гр. д. № 3804/2019 г. на ВКС, IV г.о.; решение № 72/21.04.2020 г. по гр. д. № 2377/2019 г. на ВКС, IV г.о.

[6] решение № 184/21.01.2021 г. по гр.д. № 2686/2019 г. на ВКС, IV г.о.; решение № 22/18.02.2021 г. по гр.д. № 664/2019 г. на ВКС, III г.о.; решение № 60054/15.07.2021 г. по т.д. № 1802/2019 г. на ВКС, I т.о. и др.

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решението от 31.05.2021 г. по т. д. № 9087/2019 г. на Софийския градски съд, I-4 състав, **в частта**, с която е отхвърлен предявеният от „Емона – 2011“ ООД срещу Република България евентуален иск по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД за заплащане на сумата 36 665 лв., **както и в частта**, с която „Емона – 2011“ ООД е осъден да заплати на Република България съдебни разноски за разликата над 82,98 лв., вместо което постановява:

ОСЪЖДА Република България, представлявана от министъра на финансите, **да заплати на „Емона – 2011“ ООД** с ЕИК – 201394518, със седалище и адрес на управление – гр. Добрич, ул. „Александър Стамболийски“ № 3, вх. В, ет. 5, ап. 17, **на осн. чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД сумата 36 665 лв.**, представляваща неоснователно удържани от ищеца и внесени в държавния бюджет на 15.07.2014 г. и 15.10.2014 г. такси за производство на електрическа енергия от слънчева енергия в размер на 20 % върху произведената от ищеца електрическа енергия за периода 1.04.2014 г. – 9.08.2014 г. на основание разпоредбите на чл. 35а – чл. 35в от Закона за енергията от възобновяеми източници, обявени за противоконституционни с решение № 13/31.07.2014 г. по к.д. № 1/2014 г. на Конституционния съд, заедно със законната лихва от 9.07.2019 г. до окончателното изплащане, **както и сумата 7 198,75 лв.** – съдебни разноски за производството пред СГС и САС.

ОБЕЗСИЛВА решението от 31.05.2021 г. по т. д. № 9087/2019 г. на Софийския градски съд, I-4 състав, **в частта**, с която е отхвърлен предявеният от „Емона - 2011“ ООД срещу Република България евентуален иск по чл. 59, ал. 1 ЗЗД за заплащане на сумата 50 684,92 лв., представляваща сумата, с която ответникът се е обогатил вследствие на неоснователно удържани от ищеца и внесени в държавния бюджет на такси за производство на електрическа енергия от слънчева енергия в размер на 20 % върху произведената от ищеца електрическа енергия за периода 1.01.2014 г. – 9.08.2014 г. на основание разпоредбите на чл. 35а – чл. 35в от Закона за енергията от възобновяеми източници, обявени за противоконституционни с решение № 13/31.07.2014 г. по к.д. № 1/2014 г. на Конституционния съд, **като ПРЕКРАТЯВА** исковото производство в тази му част.

ПОТВЪРЖДАВА решението от 31.05.2021 г. по т. д. № 9087/2019 г. на Софийския градски съд, I-4 състав, в останалата му част.

ОСЪЖДА „Емона - 2011“ ООД с ЕИК – 201394518, със седалище и адрес на управление – гр. Добрич, ул. „Александър Стамболийски“ № 3, вх. В, ет. 5, ап. 17, **да заплати на Република България**, представлявана от министъра на финансите, **на осн. чл. 78, ал. 3 ГПК сумата 124,48 лв.** – разноски за производството пред САС.

Решението подлежи на обжалване пред Върховния касационен съд при условията на чл. 280 ГПК в 1-месечен срок от връчването му на страните.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____